

Indicators for determining project capacity of the enterprise beneficiary under Operational Programme “Development of the competitiveness of the Bulgarian economy 2007-2013”

Показатели за определяне на проектния капацитет на предприятие бенефициент по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013”

Ognyan Andreev¹, Kiril Anguelov²

Огнян Андреев¹, Кирил Ангелов²

Abstract: Authors made an analysis for key factors, influencing on the project capacity of the enterprise on the process of implementation project, financed by the Operational Programme “Development of the competitiveness of the Bulgarian Economy 2007-2013”. The article offers indicators that help to determine the capacity of the enterprise to implement successfully projects with different level of complexity.

Keywords: Project capacity, Enterprise, Operational Programme “Development of the competitiveness of the Bulgarian Economy”

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.” се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и от националния бюджет. Общият размер на публичните финансови средства на програмата е 1 162 215 551 евро. Тази програма е призвана да изпълни стратегическите приоритети и насоки за развитието на българската икономика след присъединяването ѝ към ЕС.

¹Огнян Андреев, доц. д-р инж., ТУ-София, Стопански факултет, катедра Икономика, индустриален инженеринг и мениджмънт

²Кирил Ангелов, доц. д. ик.н., ТУ-София, Стопански факултет, катедра Икономика, индустриален инженеринг и мениджмънт

Тя е насочена към решаването на основните проблеми и бариери в икономическото развитие на страната, като следва да изпълнява мерки и дейности, които да спомогнат за тяхното преодоляване и успешното справяне с предизвикателствата на Общия пазар, както и развитие на силните страни на икономиката ни, чрез които България да се превърне в равноправен член на Европейския съюз [1].

Стратегическата цел на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.” е развитието на динамична икономика, конкурентоспособна на европейския и световен пазар [3]. За изпълнението на тази цел са залегнали мерки и дейности, които да стимулират икономиката на знанието и иновациите, развитието на конкурентоспособни предприятия, увеличаването на инвестициите и експорта и създаването на благоприятна бизнес среда. Специфичните цели на програмата са [3]:

- Развитие на икономика, базирана на знанието и иновационни дейности;

- Повишаване ефективността на предприятията и насърчаване развитието на благоприятна бизнес среда;

- Финансови инструменти за развитие на предприятия”;

- Укрепване на международните пазарни позиции на българската икономика.

Във връзка с изпълнението на първите два приоритета е необходимо активното участие като бенефициенти на българските предприятия. При получаване на безвъзмездна финансова помощ те са

напълно отговорни за законосъобразното и целесъобразно разходване на средствата отделени им от Европейския фонд за регионално развитие и от националния бюджет. Същевременно при изпълнението на проектите по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.” трябва да се спазват изискванията на европейските регламенти и националната нормативна рамка третиращи управлението на средства от Структурните фондове на ЕС. Националната и европейската нормативни рамки поставят на много високи изисквания към бенефициентите във връзка с изпълнението на проектите. Степента на изпълнението на изискванията формира проектния капацитет на предприятието. Едно от основните управленски решения, които трябва да бъдат взети в етапа на концептуализирането на проектното предложение е свързано с определяне на проектния капацитет на стопанската организация. Правилното определяне на проектния капацитет от висшето ръководство рефлектира:

- във вярна преценка за собствените възможности да бъдат изпълнявани проекти с европейски средства;

- може на този ранен етап да бъдат определени основните рискове от загуба на средства за предприятието, получени вследствие наложени финансови корекции или непризнати за възстановяване средства;

- намаляване на нередностите по изпълняваните проекти;

- инициране на мероприятия, с оглед повишаване на проектния капацитет на предприятието.

Настоящата статия е посветена на въпроса за изясняване на основните фактори, влияещи върху проектния капацитет на общините и техните партньори, бенефициенти по ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.”.

II. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРОЕКТНИЯ КАПАЦИТЕТ НА ПРЕДПРИЯТИЕ-БЕНЕФИЦИЕНТ ПО ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА 2007-2013 Г.”

Показателите за определяне на определяне на проектния капацитет на предприятието мога да бъдат разделени в следните основни групи [2]:

- Показатели за допустимост на бенефициента;

- Показатели във връзка с осигуряване на изпълнението на хоризонталните принципи на ЕС;

- Показатели свързани с административния капацитет на предприятието;

- Показатели, свързани с финансовата устойчивост на предприятието.

Последователно ще бъдат разгледани всички групи показатели.

2.1. Изисквания по отношение на допустимост на бенефициента и неговите партньори и изпълнението на хоризонталните принципи на ЕС

Според регламентите на ЕС [5,10,11] кандидат-бенефициентите трябва да отговарят на следните изисквания за допустимост:

1) Да не са налице следните обстоятелства:

- ✓ са обявени в несъстоятелност,

- ✓ са обект на открито производство по несъстоятелност/ликвидация,

- ✓ дейността им е поставена под съдебен надзор,

- ✓ сключили са споразумение с кредитори,

- ✓ преустановили са стопанска дейност,

- ✓ са обект на производство, свързано с такива въпроси и се намират в подобна процедура, съгласно националните законови и подзаконови актове;

2) Да нямат неизпълнени задължения, свързани с изплащането на социално-осигурителни вноски, или неизплатени данъчни задължения по българското законодателство;

3) Вследствие на друга процедура за възлагане на обществена поръчка или отпускане на безвъзмездна финансова помощ, финансирани от бюджета на ЕС, да не са били обявени в тежко нарушение поради неизпълнение на своите договорни задължения

4) Да не са отстранени от получаването на финансирани от бюджета поръчки или безвъзмездна финансова помощ;

5) Да не са получили и/или получават финансиране за същите дейности, за които кандидатстват по друг проект, програма или каквато и да е друга финансова схема, произлизаща от националния бюджет, бюджета на Общността или друга донорска програма;

6) Да нямат задължения въз основа на виновно неизпълнение на договор за предоставяне на финансови средства по ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.”.

Европейските регламенти поставят и изисквания към представляващите предприятието кандидат за бенефициент. Изискванията са задължителни за лицата, които са овластени да представляват кандидата (независимо дали го представляват заедно или поотделно) т.е. за управителите или за членовете на управителните органи на кандидатите – юридически лица, а в случай че членовете на управителните органи са юридически лица – за техните представители в съответния управителен орган [6]:

1) Да не са съдени за престъпление по служба с влязла в сила присъда;

2) Да не са признати за виновни за тежки правонарушения при упражняване на професионална дейност, доказани с всякакви средства, които договарящият орган може да обоснове;

3) Да не са осъждани с влязла в сила присъда за измама, корупция, участие в престъпна организация или всякаква друга незаконна дейност, накърняваща финансовите интереси на Общностите;

4) Да не са в положение на конфликт на интереси. Конфликт на интереси е налице, когато безпристрастното и обективно изпълнение на функциите по договора на което и да е лице, е компрометирано поради причини, свързани със семейството, емоционалния живот, политическата или националната принадлежност, икономически интереси или други общи интереси, които то има с друго лице, съгласно чл. 52 и чл. 82 от Регламент 1605/ 2002 г., относно финансовите разпоредби, приложими за общия бюджет на Европейската общност, изменен с Регламент на Съвета (ЕО, Евroatом) №1995/2006 г.;

5) Да не са представили умишлено документи с невярно съдържание при осигуряване на информацията, поискана от Договарящия орган като условие за участие в процедурата за възлагане на обществени поръчки, или не предоставят тази информация;

6) Да не са членове на управителен или контролен орган, както и временно изпълняващи такава длъжност, включително прокурор или търговски пълномощник, свързано лице по смисъла на § 1, т. 1 от допълнителната разпоредба на Закона за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси с Договарящия орган;

7) Да не попадат в случаите по чл. 21 или 22 от Закона за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси.

Спазването на тези изисквания трябва да се третира като показател за допустимост на проектното предложение по отношение на допустимост на бенефициента, респективно на представляващите го. Спазването на тези изисквания трябва да се извършва от ръководството на предприятието в самото начало на разработване на концепцията на проектното предложение. Потенциалните неизпълнения трябва да бъдат отстранени, включително с отстраняване от управителни съвет когато това е възможно, на лице попадащо под забраните.

Същевременно поради спецификата на оперативната програма, пряко насочена към повишаване на БВП на глава от населението в България, предимство при кандидатстване имат бенефициенти, които включват в своя проектен капацитет следните характеризиращи параметри [5]:

- Предприятието е с експортна насоченост или проекта цели развитието на експортния му потенциал. Предприятия с експортна насоченост са тези, които имат над 30% средно годишни приходи

от експортна дейност за последните две години, предшествващи годината на кандидатстване;

- Пряк резултат от изпълнението на проекта е разширяване и повишаване ефективността на производството на предприятието и повишаване на конкурентните му предимства;

- Пряк резултат от изпълнението на проекта е откриването на работни места;

- Пряк резултат от изпълнението на проекта е постигане на положителен ефект върху околната среда;

- Устойчивост на резултатите от проекта във времето, т.е. положителните ефекти да се запазят и след приключване на проекта, например закупеното оборудване на продължи да се използва за повишаване на конкурентоспособността и експортната ориентираност на предприятието.

Специфични в тази връзка са изискванията за съблюдаване на принципа на равнопоставеност. Европейската Общност насърчава равнопоставеността, както между мъжете и жените, така и между представителите на различните малцинствени групи, и се стреми да отстрани всички дейности, водещи до неравнопоставеност. С цел изпълнение на целите за равнопоставеност, е задължително съблюдаването от страна на бенефициентите на индикатори, отчитащи равнопоставеността при изпълнението на проекта.

Като основни показатели могат да бъдат посочени:

1) Брой нови работни места запазени за 5 години след приключването на проекта, като пряк резултат от реализираните по проекта дейности;

2) Проектът е пряко свързан с опазването на околната среда, като се подобряват различни параметри по отношение на чистота на въздуха, водата или почвата;

3) Проектът е пряко свързан с опазването на околната среда, като се подобрява енергийната консумация на предприятието, с което се намалява размерът на въглеродните емисии, причинени от работата на предприятието;

4) Проектът прилага принципа на равнопоставеност, като резултат включва лица от целевите групи:

- Брой на лицата потенциални ползватели на резултатите по проекта, намаляващ дискриминацията по пол;

- Брой на лицата потенциални ползватели на резултатите по проекта, намаляващ дискриминацията по възраст;

- Брой на лицата потенциални ползватели на резултатите по проекта с различна степен на увреждане;

- Брой на лицата потенциални ползватели на резултатите по проекта, намаляващ дискриминацията по етническа принадлежност.

5) Показатели за пазарните позиции на предприятието, водещи до повишаване на проектния му капацитет:

- Пазарен дял на продукт или услуга на международно ниво – мин. 1% дял на международния пазар;

- Пазарен дял, предназначен за износ – мин. 30% от продукцията му е предназначена за износ;

- Пазарен дял на национално ниво – мин. 5 % дял на националния пазар;

- Пазарен дял, предназначен за националния пазар – мин. 25% от продукцията е предназначена за националния пазар;

- Пазарен дял на местно (в рамките на населеното място)/регионално (в рамките на административната област) ниво – над 10% дял на съответния пазар и/или 50% от продукцията е предназначена за съответния пазар.

Най-голям проектен капацитет, по отношение на пазарен дял, имат предприятията, отговарящи на първите две изисквания.

6) Степен, с която би се увеличило използването на информационни и комуникационни технологии от предприятието:

- Използване на съвременен софтуер;

- Внедряване на електронна търговия;

- Внедряване на ERP системи др.

2.2. Показатели, свързани с административния капацитет на потенциалния бенефициент и неговите партньори

Административният капацитет е един от факторите с най-силно влияние на проектния капацитет на предприятието. Административният капацитет в голяма степен се определя от отговора на следните въпроси:

- Има ли предприятието достатъчно опит в управлението на проекти и степен на познаване на дейностите, включени в проектното предложение?

- Притежава ли предприятието необходимия технически и производствен капацитет за осигуряване изпълнението на проекта?

- Притежава ли предприятието опит в изпълнението на инвестиционни проекти, свързани с разширение на производствената си дейност?

- Притежава ли предприятието придобити сертификати по стандарти за управление или други международно признати стандарти, регистрирани или закупени патент за изобретение, защита на индустриалната собственост, търговска марка и др.?

- Има ли предложеният екип – управленски и експертен, достатъчно опит в организация, управление и изпълнение на проекти с европейско финансиране със сходен тип дейности?

- Имат ли кандидатът и неговите партньори достатъчно кадри, оборудване и умения за управление на бюджета на проекта?

- Несъмнено потенциалният бенефициент трябва да отчита следните параметри, формиращи административния капацитет:

- ✓ Брой изпълнени проекти, финансирани по оперативни програми;

- ✓ Брой изпълнени проекти, финансирани по оперативни програми със сходен предмет на дейност;

- ✓ Брой на служителите, изпълнявали дейности по проекти, финансирани през оперативни програми;

- ✓ Техническа осигуреност от оборудване за управление на проекти финансирани по оперативната програма;

- ✓ Брой завършени квалификации на членове на екипа по проекта по управление на средства от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС;

- ✓ Брой на инвестиционните проекти в предприятието, финансирани през други източници;

- ✓ Сертифицирани средства по други проекти по оперативни програми;

- ✓ Брой служители с опит в избор на изпълнители по ПМС55.

2.3. Показатели, свързани с финансовата устойчивост на бенефициента и неговите партньори

Показателите за финансова устойчивост са от изключително значение, от гледна точка на възможността на бенефициента:

- да осигурят съфинансиране на дейностите от проекта;

- да изпълнят дейностите по проекта със собствени средства преди възстановяването на разходите от безвъзмездната финансова помощ.

Причина за последното изискване е възможността за потенциалното забавяне на възстановяване на средствата от Управляващия орган на ОП Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г., което може да бъде причинено от различни фактори, но винаги ще бъде в ущърб на изпълнението на проекта. В такива периоди е необходимо предприятието да разполага с достатъчно оборотни средства, които да насочи към изпълнението на дейностите по проекта. В тази връзка е необходимо отчитането на финансовата ликвидност на предприятието, т.е. на способността му да превръща част от имуществото си в пари и своевременно да извършва текущите си плащания към кредиторите. Потенциален анализ на ликвидността създава предпоставки да се определи способността на предприятието да посрещне финансовите си задължения преди възстановяване на

направените разходи от страна на Управляващия орган.

Следователно финансовата ликвидност на изпълняващите проекта също формира проектния капацитет. При определяне на финансовата устойчивост на проекта трябва да бъдат използвани следните показатели на бенефициента:

- Краткотрайни активи;
- Краткосрочни вземания;
- Финансови средства;
- Парични средства;
- Краткосрочни задължения;
- Счетоводна печалба;
- Нетни приходи от продажби;
- Собствен капитал;
- Сума на пасивите;
- Показатели за рентабилност;
- Показатели за ликвидност;
- Показатели за финансова автономност.

Същевременно при разработването и управлението на проекта трябва да бъдат отчитани следните допустими и недопустими разходи по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.” [7]:

А) Допустими разходи:

- Разходи за закупуване на земя и недвижими имоти при спазване на нормативните изисквания;
- Разходи за строителство;
- Разходи за закупуване на машини, съоръжения и оборудване, представляващи дълготрайни материални активи;
- Разходи за закупуване на нематериални активи;
- Разходи за закупуване на вещи, представляващи стоково-материални запаси (материали, продукция и стоки);
- Разходи за услуги (разходи за транспорт, наеми, строително-ремонтни, дизайнерски, архитектурни, инженерни, информационно-технологични, консултантски, правни и нотариални услуги, изследвания и експертни проучвания, геоложки проучвания, разходи за изследвания относно оценката на екологичното въздействие, разпространение на информацията, финансово-счетоводна проверка, одит, застраховки и други външни услуги, в т.ч. за комунални услуги и енергия);
- Разходи за възнаграждения на лица, пряко ангажирани с дейности по изпълнението на проекта, включително здравни и осигурителни вноски, свързани с възнаграждението, които са за сметка на работодателя;
- Разходи за командировки (пътни, дневни и квартирни) в страната и в чужбина до размера, определен с Наредбата за командировките в страната;

- Разходи за банкови такси за откриване и обслужване на сметка само в случаите, в които Управляващият орган на Оперативната програма изисква откриването на отделна сметка или сметки за изпълнение на проекта;

- Разходи за организация и управление: разходи за възнагражденията, включително здравни и осигурителни вноски, свързани с възнаграждението, които са за сметка на работодателя, на персонала по администриране на проекта - ръководител на проект, технически сътрудник, и счетоводител и друг експертен или технически персонал;

- Административните разходи, свързани с изпълнението на проекта (наеми, консумативи, комунални услуги, енергия и др.), както и всички други разходи, които са необходими за изпълнението на проекта, но не могат да бъдат отнесени към основните дейности по проекта.

Разходите за организация и управление не могат да превишават 10% от преките допустими разходи по проекта.

Б) Недопустими разходи:

- Разходи, които, дори и частично, са финансирани с получена публична безвъзмездна финансова помощ;

- Разходи за закупуване на машини, съоръжения и оборудване втора употреба с изключение на случаите, в които са спазени едновременно следните условия:

✓ Доставчикът да не е закупил машините, съоръженията и оборудването с публична безвъзмездна финансова помощ, дори и частично, в периода от последните 7 години преди подаване на проектното предложение;

✓ Цената им да не надвишава пазарната стойност, установена от независим сертифициран оценител или надлежно оторизиран орган към деня на покупката, и да е по-малка от разходите за придобиване на подобни нови машини, съоръжения и оборудване;

✓ Да имат технически характеристики, необходими за проекта, и да са съвместими с приложимите норми и стандарти за целия период на изпълнение на проекта и за срок не по-малък от периода, определен в чл. 57 от Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета от 11 юли 2006 г.

- Разходи по договори за предоставяне на услуги, доставка на стоки и строителство, свързани със следните договори с подизпълнители:

✓ Договори с подизпълнители, които увеличават разходите за изпълнение на дейността, без да създават добавена стойност;

✓ Договори с посредници и консултанти, в които плащането е определено като процент от общия разход за дейността, освен ако бенефициентът може да докаже, че плащането се отнася за действително извършената работа или услуга;

- Разходи за лихви, освен в случаите на субсидиране на лихва по одобрени схеми за държавни помощи, разносните за финансови транзакции, комисионите и загубите от курсови разлики при обмяна на чужда валута, и други чисто финансови разходи;

- Възстановим данък върху добавената стойност;

- Други данъци;

- Разходи за покриване на възможни бъдещи загуби или дългове;

- Глоби, имуществени санкции и разходи по правни спорове;

- Разходи за жилищно строителство.

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Установени са основните показатели по групи фактори формиращи проектния капацитет на бенефициент по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.“. Посочени са основните параметри, свързани с допустимост на предприятието, административния му капацитет, финансовата му устойчивост и изпълнението на Хоризонталните принципи на ЕС. Представени са допустимите и недопустимите разходи, които трябва да бъдат отчитани при разработване и управление на проект, финансиран през Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.“.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ангелов Кирил, Ефективна организация и управление на процесите по изпълнение, контрол и разходване на средства от Структурните и Кохезионния фондове на Европейския съюз, Институт по публична администрация, С., 2011, ISBN 978-954-91217-9-7
- [2] Ангелов Кирил, Развитие на политиките на ЕС в България през новия програмен период, KSI, С., бр. 1, 2008
- [3] Оперативна програма Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013, Септември 2007
- [4] Насоки и общи правила за кандидатстване по Структурните фондове и Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“, Дирекция „Европейски фондове за конкурентоспособност“ – Управляващ орган на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007-2013 г.“ 2011 г.
- [5] Насоки за кандидатстване по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“, Процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ: 2007BG161PO003/2.1.2-01/2007
- [6] Националната стратегическа референтна рамка, Програмен период 2007–2013 г.;
- [7] Постановление № 236 от 27 септември 2007 г. за приемане на детайлни правила за допустимост на разходите по Оперативна програма "Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007 - 2013 г.", съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие, в сила от 05.10.2007 г. обн. ДВ. бр.80 от 5 октомври 2007г., изм. ДВ. бр.65 от 22 юли 2008г., изм. ДВ. бр.107 от 16 декември 2008г., изм. ДВ. бр.93 от 24 ноември 2009г., изм. ДВ. бр.34 от 4 май 2010 г.
- [8] Постановление на МС №62 от 21.03.2007 година, г. за приемане на национални правила за допустимост на разходите по оперативните програми, съфинансирани от Структурните фондове и Кохезионния фонд на европейския съюз, за финансовата рамка 2007 - 2013 г., изм. ДВ. бр.58 от 30 юли 2010
- [9] Постановление на Министерски съвет № 121 от 2007 г. за определяне на реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативните програми, съфинансирани от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС
- [10] Council Regulation (EC) N 1083/2006 of 11 July 2006 laying down general provisions on the European Regional Development Fund the European Social Fund and the Cohesion Fund and repealing Regulation (EC) N 1260/1999, Official Journal, L 210, 31 July 2006
- [11] Commission Regulation (EC) N 1828/2006 of 8 December 2006 setting out rules for the implementation of Council Regulation (EC) N 1083 laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and of Regulation (EC) N 1080/2006 of the European Parliament and of the Council on the European Regional Development Fund, Official Journal, L 371, Volume 49, 27 December 2006